

DEMOGRAPHY, LABOR ECONOMY, SOCIAL ECONOMY AND POLITICS

УДК 354:328.185
JEL H10, H11

DOI: 10.26906/EiR.2024.4(95).3620

ІНДЕКС УЗУРПАЦІЇ ВЛАДИ ЯК СПОСІБ ПІДВИЩЕННЯ ПРАВОСВІДОМОСТІ ГРОМАДЯН

Осіпов Андрій Олексійович*, аспірант
Бутенко Тетяна Василівна**, кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту, фінансів і бізнес-технологій
Інститут публічної служби та управління
Національного університету «Одеська політехніка»

*ORCID 0009-0008-6251-2294

**ORCID 0000-0003-0699-7166

© Осіпов А.О., 2024
© Бутенко Т.В., 2024

Стаття отримана редакцією 25.11.2024 р.
The article was received by editorial board on 25.11.2024

Вступ. Раніше ми повною мірою виклали свій погляд на суть демократичних процедур в органах місцевого самоврядування. Тепер ми хотіли б окреслити питання підвищення правосвідомості громадян та вказати на можливі механізми боротьби проти руйнуючих процесів, які існують в нашій державі.

Отже, місцева рада – це система органів та посадових осіб, що наділені владними та контролюючими повноваженнями, які являють собою збалансований механізм ухвалення рішень в інтересах конкретної громади. При цьому найважливіші рішення місцеві ради ухвалюють гласно, відкрито і колегіально (сесія місцевої ради, засідання виконавчого комітету), а в окремих випадках двостадійно (попереднє обговорення питань в постійних комісіях перед вирішенням їх на пленарному засіданні). Оперативні рішення службові особи місцевих рад ухвалюють одноосібно (розпорядження міського голови, накази керівників виконавчих органів, комунальних підприємств та установ).

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Відносно теми, яка досліджується в цій статті вкрай мало публікацій, тому досліджувались лише джерела, що містять опосередковану інформацію. Зокрема, поширеною є позиція науковців, які досліджували суть і призначення механізму стримування і противаг лише на загальнодержавному рівні. Однак вкрай мало приділяється уваги демократичним інститутам конкуренції у владі, запобіганню узурпації на рівні розподілу повноважень у місцевих радах.

При цьому думки висловлені О. Солонтаєм, Т. Случиком, В.Феськовим та І. Лукерею [1], щодо дослідження практичних інструментів контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування та практики участі активних громадян в прийнятті рішень місцевим самоврядуванням, свідчать, що ці питання мають отримати належну наукову увагу, бо мають важливе значення. Серед іншого згадані автори детально розкрили питання структури, повноважень та особливості роботи органів місцевого самоврядування, балансу влади між головою громади, виконавчим комітетом та депутатським корпусом. Зокрема в тексті розглядаються практичні інструменти контролю які може застосовувати у своїй діяльності депутатський корпус місцевих рад.

У іншій науково-практичній праці О. Омельчук, О. Солонтай, Т. Случик [2] розглядають елементи механізму стримування і противаг через розподіл місцевого бюджету та участі громадян у цьому процесі.

Також в якості джерела, що досліджувався в ході написання даної статті був основний законодавчий акт [3], що містить основні принципи регулювання діяльності місцевих рад в Україні.

Обґрунтованою є позиція Москальчука Ю.Г. [4] щодо аналізу системи стримувань і противаг як засобу досягнення взаємодії у роботі органів законодавчої, виконавчої та судової влади в Україні, у тому числі обґрунтовані актуальне розуміння поняття та основних рис «системи стримувань і противаг», форми закріплення системи стримувань і противаг у механізмі державної влади в умовах парламентсько-президентської республіки, проаналізовано аналізу процесу досягнення взаємодії між органами державної влади шляхом використання системи стримувань і противаг.

Серед іншого автори цієї статті вивчали позицію О. Петришина [5] щодо аналізу форми державного правління в Україні, яка є найважливішою характеристикою держави як демократичної та правової, безпосередньо пов'язана з налагодженням ефективного механізму поділу влади та взаємних стримувань та противаг. Підкреслюється, що для вироблення оптимального підходу до вирішення цієї складної проблеми необхідно врахувати: по-перше, історичний досвід формування та розвитку форм державного правління в різних країнах світу; по-друге, теоретичні моделі форм державного правління, їх особливості, переваги та недоліки; по-третє, досвід конституційного закріплення форм державного правління в Україні.

У інших працях Петришин О.В., Петришин О.О. [6] вказують, що для належного обґрунтування конституційної форми правління в Україні та напрямків її вдосконалення необхідно врахувати принаймні такі чинники. По-перше, різні концептуальні моделі форм державного врядування, розроблені в контексті європейського конституціоналізму, їх істотні особливості, переваги та недоліки; по-друге, досвід формування та розвитку форм правління у європейських та інших демократичних країнах світу; по-третє, витоки та розвиток конституційного процесу в Україні, передовсім трансформації форм державного правління, у контексті пошуку конституційної ідентичності.

Як джерело практичної демократії ми звернули увагу на одну з Постанов Верховної Ради України, що була прийнята у 2007 році [7]. Це нормативно-правовий акт, що містить форми застосування стримувань і противаг у взаємодії між парламентом України і Президентом України, зокрема реакція на дії Президента шляхом оголошення публічної оцінки його дій та звернення до правоохоронних органів.

Метою дослідження є демонстрація сутності узурпації влади у місцевих радах, аналіз причин та пропозиція механізмів виправлення існуючого стану.

Основний матеріал і результати. Суть механізму стримування і противаг місцевої ради полягає у розділенні влади місцевої ради між трьома гілками:

1. Влада депутатів. Представницький орган місцевого самоврядування (обрані громадою депутати, що ухвалюють свої рішення колегіально на сесії місцевої ради (проведення засідань постійних комісій та пленарного засідання ради));

2. Влада голови міста (села, селища). Міський голова та підпорядковані йому виконавчі органи та комунальні установи і підприємства (міський голова обирається громадою, що надає йому легітимність та кредит довіри громадян і, як продовження волі виборців, міський голова одноособово призначає керівників департаментів, управлінь, відділів (виконавчі органи ради), керівників комунальних установ та підприємств (школи, лікарні, садочки, різноманітні комунальні підприємства), має команду оплачених громадським коштом помічників.

3. Влада виконкому. Виконавчий комітет (колегіальний орган (члени якого обрані депутатами за поданням міського голови), що наділений повноваженням ухвалювати рішення щодо роботи виконавчих органів, здійснювати контроль та реалізовувати власні повноваження місцевого самоврядування, делеговані повноваження органів державної виконавчої влади, а також окремі повноваження судової влади.

Суть діяльності цих трьох гілок влади проявляється в аналізі способів ухвалення ними рішень. Влада мера – це швидкі та одноосібні рішення. Проте, характер і предмет цих рішень є виключно адміністративно-господарським (призначити чи звільнити з посади, скликати засідання, провести нараду, підписати угоду тощо). Акти посадовців цієї гілки поширюються виключно в середину ради і не можуть напряму стосуватись прав і обов'язків громади та окремих її членів. Влада мера – це професійна гілка, це вертикально підпорядкована команда управлінців та очолюваних ними органів, які оперативню керують місцевою громадою. У випадку, якщо владі мера треба ухвалити певне владне рішення (виділення земельної ділянки, продаж чи оренда комунального майна, отримання запозичень,

формування та розподіл бюджету, врегулювання відносин у сфері освіти, охорони здоров'я, транспорту, благоустрою, побутових відходів тощо) – ці органи готують проект рішення та за допомогою міського голови виносять його на вирішення ради або виконавчого комітету (в залежності від визначеної законом компетенції конкретного органів). Ці органи ухвалюють рішення шляхом відкритого обговорення та колегіально, більшістю голосів.

Влада мера є найсильнішою, бо найбільш професійно підготовлена та наділена ресурсами. Тепер давайте поговоримо про форми узурпації влади в місцевих радах нашої держави. Така узурпація, як правило, відбувається у трьох формах:

1. Видання актів за межами повноважень, перевищення, привласнення повноважень (як приклад наведемо видання міськими головами розпоряджень щодо початку опалювального сезону чи порядку користування комунальними послугами).

2. Підпорядкування однією гілкою іншої (в якості прикладу можемо навести створення складу виконавчого комітету, що повністю підконтрольний міському голові. Так у Львові у 2015 році був утворений виконком у складі міського голови Садового А.І., чотирьох його заступників та секретаря ради (який у попередній каденції ради був заступником Садового А.І.). Такий виконавчий комітет хоч формально і сформований, проте за своєю суттю не має незалежності від команди міського голови).

3. Перешкоджання одній гілці реалізації повноважень іншої (як приклад тут треба навести факти маніпулювання із порядком денним виконавчого комітету та ради, датами скликання сесій та засідань тощо).

Без окремого дослідження важко зрозуміти наскільки влада в конкретній територіальній громаді є сконцентрованою, чи дотримується принципи розподілу влади, наскільки частими є випадки узурпації влади.

Зазвичай термін «розподіл влади» вживається у суто теоретичному і звуженому значенні, що, на нашу думку, є в край невірним, адже розподіл влади є в усіх галузях діяльності людини. Ці принципи ми бачимо в організації державної влади, в роботі окремих її гілок, в побудові органів місцевого самоврядування, в роботі органів державних підприємств, господарських товариств тощо. Обґрунтування поділу влади на три галузі («гілки») полягає в тому, щоб поділити і збалансувати владні повноваження за принципом компетентності між різними органами, встановити взаємний контроль, унеможливити узурпацію влади – зосередження всіх повноважень або більшої їх частини у єдиному органі влади або в посадовій особі і тим самим запобігти сваволі. Поділ на три гілки є суто умовним, вірніше цих гілок має бути не менше трьох. Однак на практиці гілки влади та існуючий поряд із цим механізм стримування і противаг – це єдина система, яка постійно розвивається під впливом виявлених зловживань, умов діяльності та потреб громади у справедливій владі.

Назва «рейтинг узурпації влади» є умовною, бо, зрештою не завжди йтиметься про пряму узурпацію, а часто про концентрацію влади, протиправні впливи тощо. Саме слово узурпація є доволі архаїчним, але добре сприймається громадянами як певна небезпека, загроза їх інтересам.

В сучасних умовах такі висновки може зробити лише неупереджений експерт. Пересічні громадяни не мають достатнього рівня знань, щоб зрозуміти якість управління громадою. Громадяни оцінюють дії влади виключно за реалізованими ремонтними роботами. Наприклад відремонтована прибудинкова територія викликає вдячність мешканців. Проте вони й не замислюються, яка саме організація виконувала ці роботи, скільки це коштувало, чи існує механізм забезпечення якості робіт та гарантійні зобов'язання тощо. Часто ситуація є такою: за гроші місцевого бюджету зроблений ремонт, що втричі є дорожчим, роботи виконувала компанія, що пов'язана із міським головою, а у випадку неякісних робіт місцевий бюджет знову виділяє кошти на ремонт.

Основа цієї проблеми полягає, на першій погляд, у недобросовісності місцевих чиновників. Але це лише на частина проблеми. Байдужість громадян – ось справжня проблема. Яким може бути вихід з цієї ситуації? Ми пропонуємо запровадження рейтингу узурпації влади, який буде реалізовуватись через врахування різних чинників, що опосередковано свідчать про небезпеку концентрації влади і ухвалення неефективних рішень владою міста. При цьому потрібно розуміти, що сукупність чинників (індекс узурпації) не може бути доказом корупції. Цей індекс свідчить про небезпеку узурпації, а не про саму узурпацію. Бо концентрація влади явище ситуативне і проявляється в конкретних діях. Моєю задачею є передусім підвищення рівня правосвідомості громадян через розуміння сутності демократичних механізмів у місцевих радах.

Правосвідомість, правова свідомість – форма суспільної свідомості, що характеризує ставлення громадянина, суспільної групи і суспільства загалом до чинного (або ідеального) права та системи правового регулювання в державі [8].

Правосвідомість поєднує як аксіологічний вимір (домінантні правові цінності для певного типу суспільства), так і онтологічний вимір – способи та форми буття правосвідомості у конкретно-історичних умовах. Базується на комунікативно-ціннісному тлі, яке утворилося у суспільстві та є ustalеними уявленнями про добро і зло, справедливе й несправедливе, дозволене й недозволене, традиційне та нетрадиційне. Суспільна правосвідомість є аксіологічно-нормативним полем свободи, в межах якого діють різнорівневі соціальні суб'єкти.

Пропоную приблизний перелік чинників:

- наявність у міського голови фракції/депутатської групи в раді;
- формування виконкому на понад 20% зі службовців ради (заступники міського голови, керівники виконавчих органів, комунальних підприємств);
- значна кількість ветовань рішень ради міським головою;
- поєднання функцій секретаря і заступника міського голови в одній особі;
- штучні засідання виконкому (швидкий і формальний розгляд);
- робота депутатів на керівних посадах у виконавчих органах ради та комунальних підприємств;
- наявність угод за бюджетні кошти із депутатами, членами виконкому та їх бізнесом (в т.ч. опосередковано). Наявність фактів прийняття рішень радою чи виконкомом в користь депутатів, членів виконкому і службовців ради;
- незначна кількість проектів рішень від депутатів та їх об'єднань, комісій;
- відсутність розвинутих і дієвих постійних комісій;
- осередки бізнесу фінансово-промислових груп (місто-база олігарха);
- наявність в громаді впливів містоутворюючого підприємства.

Цей перелік є суто умовним і невичерпним, він може бути значно розширено-важливим є розуміння того, у чому полягають «больові місця» територіальної громади. Починаючи з 2015 року відбулись зміни у бюджетному законодавстві і внаслідок цього місцеві бюджети значною мірою зросли.

Після внесених у 2015 році змін до Податкового та Бюджетного кодексів, місцеве самоврядування отримало більше можливостей, повноважень та відповідних фінансових ресурсів для підвищення економічної спроможності. Держава на рівні центральних органів влади активно підтримує процес об'єднання територіальних громад. Для цього з державного бюджету виділяються субвенції, зокрема на розвиток сільської медицини, соціально-економічний розвиток територій тощо.

Важливо, що після об'єднання територіальні громади переходять на прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом (до реформи їх мали тільки обласні та районні бюджети, бюджети міст обласного значення). Крім цього, громади можуть затверджувати місцеві бюджети незалежно від дати прийняття Закону «Про державний бюджет».

За першими результатами, власні доходи місцевих бюджетів з 2014 по 2017 рік зросли на понад 124 млрд гривень. За результатами перших 10 місяців 2018 року доходи місцевих бюджетів зросли на 34,2 млрд грн (або на 22%) порівняно з аналогічним періодом минулого року та склали 189,4 млрд грн [47], а очікуваний в 2019 році зріст сягне показника у 15% (до 291 млрд грн) [3].

Така сама по собі позитивна і корисна зміна зумовила ще більшу концентрацію влади на місцях і змусила чиновників вигадувати новітні методи руйнування конкурентності влади, руйнувати демократичні основи управління. Окремі територіальні громади почали нагадувати радше князівства міських голів, що влаштували усю родину та друзів до «освоєння місцевого бюджету». При цьому частина посадових осіб місцевого самоврядування пояснюють свої дії цілком шляхетними намірами. Проте, як відомо узурпація влади завжди залишається руйнуючим негативним явищем, не дивлячись на наміри того, хто таку узурпацію вчиняє.

Висновки. Ми, як автори описаної ідеї, переконані, що без достатнього рівня правосвідомості громадян неможливо забезпечити належний та швидкий розвиток демократії. Цей процес має бути не лише зрозумілий мешканцю конкретної громади, він має бути необхідний, такі зміни і перетворення громадяни мають вимагати. Політична і правова освіта – це складна задача. Проте вона має бути виконана в інтересах розвитку держави, бо якщо цього не робити, то еволюційні процеси в свідомості громадян будуть розтягнуті на життя декількох поколінь.

Підвищенню рівня правосвідомості та політичної освіченості на рівні пересічного мешканця територіальної громади може сприяти створення спеціального додатку, у якому буде відбуватись рейтингове оцінювання небезпек концентрації влади та випадків узурпації. Кожен з зазначених чинників матиме визначену кількість балів. При цьому основною метою є висвітлення проблем муніципального управління, проявлення справжніх небезпек, розвіювання маніпуляцій. Існування рейтингу концентрації влади, що його визначив конкретний користувач у спеціальному додатку дозволяє у простій формі запустити процес критичного мислення та об'єктивного погляду на ситуацію в територіальній громаді. Цей шлях – лише початок трансформації свідомості громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Солонтай О. Контроль над владою – практичні інструменти. Київ : Вид-во «Березівська», 2017. 88 с.
2. 11 чесних способів вплинути на місцевий бюджет. URL: <https://ipo.org.ua/wp-content/uploads/2018/07/11-sposobiv-vplynuty-na-biudzhethet.pdf>
3. Закон України Про місцеве самоврядування в Україні. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
4. Москальчук Ю.Г. Система стримувань і противаг як ефективний засіб досягнення взаємодії у роботі органів законодавчої, виконавчої та судової влади в Україні. *Теорія та історія публічного управління*. 2020. № 16. URL: <https://pag-journal.iei.od.ua/archives/2020/16-2020/5.pdf>
5. Петришин О. Форма державного правління в Україні: до пошуку конституційної моделі. *Право України*. 2014. № 8. С. 105–116. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/7060?locale=uk>
6. Петришин О.В., Петришин О.О. Форма правління України в умовах євроінтеграції: традиції і новації. *Правнична наука та законодавство України: європейський вектор розвитку в умовах воєнного стану* : монографія. Нац. акад. прав. наук України; редкол.: В.А. Журавель та ін. Харків : Право, 2023. С. 73–82. URL: <https://ccu.gov.ua/library/forma-pravlinnya-ukrayiny-v-umovah-eyvrointegraciyi-tradyciyi-i-novaciyi>
7. Постанова Верховної Ради України Про Заяву Верховної Ради України "Про безпеку узурпації влади Президентом України Ющенком В.А." 24 травня 2007 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-V#Text>
8. Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C>

REFERENCES:

1. Solontay O. (2017) Kontrol za vladou – praktychni instrumenty [Control over power – practical tools]. Kyiv: Publishing house "Berezovskaya", 88 p.
2. 11 chesnyh sposobiv vplynuty na miscevyi budget [11 honest ways to influence the local budget]. Available at: <https://ipo.org.ua/wp-content/uploads/2018/07/11-sposobiv-vplynuty-na-biudzhethet.pdf>
3. Zakon Ukrainy "Pro misceve samovyriaduvannia v Ukraini" [Law of Ukraine On Local Self-Government in Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
4. Moskalchuk Y.G. Systema strymuvan I protyvag yak efektyvnyi zasib dosyagnennia vzaemodii u roboti organiv zakonodavchoi, vykonavchoi ta sudovoi vlady v Ukraini [The system of checks and balances as an effective means of achieving interaction in the work of legislative, executive and judicial bodies in Ukraine]. Available at: <https://pag-journal.iei.od.ua/archives/2020/16-2020/5.pdf>
5. Petryshyn O. (2014) Forma derjavnogo pravlinnia v Ukraini: do pochuku konstytucijnoi modeli [The form of state government in Ukraine: to search for a constitutional model]. *Law of Ukraine*, no. 8, pp. 105–116. Available at: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/7060?locale=uk>
6. Petryshyn O. V., Petryshyn O. O. (2023) Forma pravlinnia Ukrainy v umovakh evrointegracii: tradycii I novacii [The form of government of Ukraine in the conditions of European integration: traditions and innovations]. *Legal science and legislation of Ukraine: the European vector of development in the conditions of military state: monograph. National Academician of Law of Ukraine; editors: V. A. Zhuravel and others. Kharkiv: Law, pp. 73–82.* Available at: <https://ccu.gov.ua/library/forma-pravlinnya-ukrayiny-v-umovah-eyvrointegraciyi-tradyciyi-i-novaciyi>
7. Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy Pro zayavu Verkhovnoi Pady Ukrainy "Pro nebezpeku uzurpacii vlady Prezidentom Ukrainy Ushchenkom V.A." [Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine On the Statement of the Verkhovna Rada of Ukraine "On the Danger of Usurpation of Power by President of Ukraine V.A. Yushchenko"]. May 24, 2007. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-V#Text>
8. Velyka ukrainska encyklopedia [Great Ukrainian Encyclopedia]. Available at: <https://vue.gov.ua/%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C>

УДК 354:328.185

JEL H10, H11

Осіпов Андрій Олексійович, аспірант, Інститут публічної служби та управління Національного університету «Одеська політехніка». **Бутенко Тетяна Василівна**, кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту, фінансів і бізнес-технологій, Інститут публічної служби та управління Національного університету «Одеська політехніка». **Індекс узурпації влади як спосіб підвищення правосвідомості громадян.**

Місцеве самоврядування в Україні здійснюється на принципах: народовладдя, законності, гласності, колегіальності, поєднання місцевих і державних інтересів, виборності, правової, організаційної та матеріально-фінансової самостійності в межах повноважень, визначених цим та іншими законами, підзвітності та відповідальності перед територіальними громадами їх органів та посадових осіб, державної підтримки та гарантії місцевого самоврядування, судового захисту прав місцевого самоврядування. У статті розглянуті питання підвищення правосвідомості громадян та розвитку демократичних інститутів в Україні, зокрема в місцевих радах. Автором проаналізовано стан національного законодавства, правозастосування та висловлено конкретні заходи щодо подолання проблемних питань. Окремою темою постає питання узурпації влади як протиправного процесу, що руйнує основи державності. Визначено поняття місцева влада ті її повноваження. Вивчено механізм стримування і противаг місцевої ради. Розглянуто влада мера міста. Розкрито поняття «узурпація влади». Автори пропонують дієві механізми, що допомагають усвідомити на буденному рівні стан проблем щодо концентрації влади в громадах. Демократія є загальнодержавним процесом, що перебуває у постійному розвитку. Дієвість демократичних процедур на місцевому рівні (у територіальних громадах) є не доповненням до загально прийнятого розуміння демократії як способу організації центральної влади, а є важливою складовою, невід'ємною частиною державного устрою. У державах розвинутої демократії механізми стримування і противаг у місцевих радах є базовим (основним) рівнем побудови державних інституцій. Це фундамент, на якому розміщено центральні органи влади. Місцева демократія – це прикордонний бастион забезпечення прав людини і громадянина. Темою статті є підвищення рівня правосвідомості громадян на місцевому рівні, усвідомлення сутності, правова і політична просвіта мешканців конкретних територіальних громад.

Ключові слова: місцеве самоврядування, узурпація влади, демократія, державне управління, правова політика, законодавчі зміни, правосвідомість громадян.

UDC 354:328.185

JEL H10, H11

Andriy Osipov, Postgraduate Student, Institute of Public Service and Management Odesa Polytechnic University. **Tetyana Butenko**, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor at the Department of Management, Finance and Business Technologies, Institute of Public Service and Management Odesa Polytechnic University. **The index of usurpation of power as a way of increasing citizens' legal awareness.**

Local self-government in Ukraine is carried out on the principles of: democracy, legality, transparency, collegiality, combination of local and state interests, election, legal, organizational and material and financial independence within the limits of the powers defined by this and other laws, accountability and responsibility of their bodies and officials to territorial communities, state support and guarantees of local self-government, and judicial protection of the rights of local self-government. The article considers the issues of increasing citizens' legal awareness and the development of democratic institutions in Ukraine, in particular in local councils. The author analyzes the state of national legislation, law enforcement and suggests specific measures to overcome problematic issues. A separate topic is the issue of usurpation of power as an illegal process that destroys the foundations of statehood. The concept of local government and its powers are defined. The mechanism of checks and balances of the local council is studied. The power of the city mayor is considered. The concept of "usurpation of power" is revealed. The authors offer effective mechanisms that help to understand the state of problems related to the concentration of power in communities at an everyday level. Democracy is a nationwide process that is in constant development. The effectiveness of democratic procedures at the local level (in territorial communities) is not a supplement to the generally accepted understanding of democracy as a way of organizing central government, but is an important component, an integral part of the state system. In developed democratic states, mechanisms of checks and balances in local councils are the basic (main) level of building state institutions. This is the foundation on which central government bodies are placed. Local democracy is a border bastion of ensuring human and citizen rights. The topic of the article is increasing the level of legal awareness of citizens at the local level, awareness of the essence, legal and political education of residents of specific territorial communities.

Keywords: local self-government, usurpation of power, democracy, public administration, legal policy, legislative changes, legal awareness of citizens.